

Suomi on lääkeinformaation kehittämisen edelläkävijämaa

Lääkeinformaatio on oleellinen osa turvallista ja rationaalista lääkehoitoa. Suomessa lääkeinformaatiota on kehitetty pitkäjänteisesti ja järjestelmällisesti jo 1980-luvulta alkaen erityisesti farmasiassa. Viime vuosina lääkeinformaatio on nostettu keskiöön myös kansallisessa lääkepolitiikassa. Lääkeinformaatio on tunnustettu niin tärkeäksi asiaksi lääkehoitojen onnistuneen toteutuksen kannalta, että Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea on vuonna 2012 julkaissut Suomen ensimmäisen kansallisen lääkeinformaatiostrategian (Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea 2012). Strategian toteutusta ja lääkeinformaatiotoiminnan koordinoointia varten perustettu kansallinen lääkeinformaatioverkosto on toiminut aktiivisesti nyt jo kahden strategiakauden ajan (2012–2014, 2015–2017). Verkostossa toimii noin 60 eri sektoreita ja ammattiryhmiä edustavaa organisaatiota ja potilasjärjestöä.

Lääkeinformaatioverkoston kolmannen strategiakauden (2018–2020) alkaessa on aika pysähtyä peilamaan mennyttä ja suunnata tulevaa. Suomessa on tällä hetkellä hyvä tilanne: tarjolla on laadukasta ja luotettavaa tietoa lääkkeistä sekä innovatiivisia sähköisiä tietokantoja lääkehoitojen kokonaishallinnan tueksi. Suomea voidaan monessa mielessä pitää yhtenä lääkeinformaation kehittämisen edelläkävijämaista. Se on yksi ensimmäisistä ja harvoista maista, joilla on kansallinen lääkeinformaatiostrategia ja tehokas toimeenpano. Kansanvälisesti tarkasteltuna Suomessa on myös vahva lääkeinformaation tutkimusperinne ja kansallinen yhteistyö lääkeinformaatiopalveluiden kehittämisessä. Monessa muussa maassa voitai-

siin ottaa oppia Suomen ja muiden lääkeinformaation pioneerimaiden mallista ja kokemuksista, mikä on nostettu esiin myös FIP:n Health and Medicines Information -jaoston tuoreessa raportissa (Hämeen-Anttila 2018) ja sen pohjalta julkaistussa Policy Statement -linjauksessa (International Pharmaceutical Federation 2017).

Vastikään julkaistu järjestelmällinen kirjallisuuskatsaus Suomessa vuosien 2000–2016 välillä tehdyistä lääkeinformaatioon liittyvistä tutkimuksista osoittaa, että lääkeinformaatiota on tutkittu paljon eri näkökulmista ja eri toimintaympäristöissä (Mononen ym. 2018). Muuttuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristössä ja lääkeinformaatiopalveluiden digitalisoituessa uutta tutkimusta tarvitaan edelleen. Ennen muuta nyt on kuitenkin aika edistää tutkimusten tulosten ja erilaisten lääkeinformaatioverkoston puitteissa toteutettujen kehittämissuunnitelmien aikaansaannosten hyödyntämistä käytännössä. Tämä edellyttää yhteistoimintaa, keskustelua ja tiedottamista lääkeinformaatioon liittyvästä tutkimuksesta. Tätä tarkoitusta palvelee myös tämä lääkeinformaatioon keskittyvä Dosiksen teemanumero, jossa tarkastellaan tutkimusten kautta lääkeinformaatiota eri näkökulmista sosiaali- ja terveydenhuollon eri toimintaympäristöissä (apteekki, sairaala, lääkeinformaatiokeskus, koulut, hoitotiede, lääkehoitoprosessi kokonaisuudessaan). Kansainvälistä väriä teemanumeroon antaa kaksi australialaistutkimusta, jotka kuvaavat kuluttajien näkemyksiä itsehoitolääkkeiden potilasohjeiden laadusta ja saatavuudesta sekä väestön näkemyksiä terveydenhuollon ammattilaisten hoidon seurantaan liittyvistä yhteydenotoista ilman etukäteen potilalta pyydettyä suostumusta. Molemmat aihepiirejä, joista ei löydy suomalaista tutkimustietoa (Mononen ym. 2018).

Antoisia hetkiä lääkeinformaatiotutkimuksen parissa!

→ Katri Hämeen-Anttila

FaT, dosentti
tutkimus- ja kehittämisspäällikkö
Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea

→ Marika Pohjanoksa-Mäntylä

FaT, yliopistonlehtori
Farmakologian ja lääkehoidon osasto
Kliinisen farmasian ryhmä
Helsingin yliopisto

KIRJALLISUUS

Rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelman tutkimustyöryhmä: Airaksinen M, Hämeen-Anttila K, Saastamoinen L (toim): Tutkimustieto hyötykäyttöön. Rationaalisen lääkehoidon tutkimusstrategia 2018–2022. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 7/2018. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki, 2018.

Hämeen-Anttila K (toim): Medicines information. Strategic development. International Pharmaceutical Federation. 2017. <https://www.fip.org/files/fip/publications/2017-01-Medicines-information-strategic-development.pdf> (viitattu 16.2.2018)

International Pharmaceutical Federation. Strategic development of medicines information for the benefit of patients and users of medicines. FIP Statement of Policy. 2017. http://fip.org/www/uploads/database_file.php?id=382&table_id= (viitattu 27.2.2018)

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. Tiedolla järkevään lääkkeiden käyttöön. Lääkeinformaatiotoiminnan nykytila ja strategia vuoteen 2020. Fimea kehittää, arvioi ja informoi -julkaisusarja 1/2012. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea, Helsinki, 2012.

Mononen N, Järvinen R, Hämeen-Anttila K ym.: A national approach to medicines information research: A systematic review. Painossa RSAP, 2018.

Sosiaali- ja terveysministeriö. Rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelma. Loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 1/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3915-8>

Open Access Dosis ja uusi toimituskunta

Dosis on ollut jo muutaman vuoden avoin tiedelehti, joka on sähköisesti kaikkien saatavilla – www.dosis.fi. Farmasialiitto teki tämän hienon päätöksen vuonna 2015, eikä avoimessa verkkolehdessä julkaisemiseen Dosiksen kohdalla liity satojen, tai kuten kansainvälisissä tiedelehdissä, tuhansien eurojen maksua. Monelta farmasian alan ammattilaiseltakin on tämä muutos mennyt ohi. Korviimme on kantautunut, että jotkut ovat jopa olleet siinä luulossa, että Dosis ajetaan alas ja lopetetaan kokonaan. Näin ei todellakaan ole!

Dosiksen muuttaminen avoimeksi verkkolehdeksi ei saanut ansaitsemaansa huomiota. Uusi toimituskunta on päättänyt ryhtyä toimeen asian korjaamiseksi: rummutamme, liputamme ja tiedotamme, kunnes Dosiksen avoin verkkolehdistatus on varmasti tiedossa. Tätä helpottamaan saimme sosiaalisen median työkalut LinkedIn, Twitter ja Facebook -toiminnot kaikkien juttujen yhteyteen. Taas yksi hieno Farmasialiiton suoma uudistus! Nyt yksittäisten juttujen jakaminen myös sosiaalisen median kautta on helppoa, ja kaikki jutut tavoittavat varmasti paremmin omat kohdelukijansa. Dosis jakoon!

Kaiken kaikkiaan haluamme lisätä Dosiksen näkyvyyttä: Tulemme esittäytymään alan tilaisuuksissa – erityisesti opetus- ja tutkimuslaitoksissa sekä tieteellisissä farmasian alan tapahtumissa. Aiomme houkutella mukaan lisää kirjoittajia – graduvaiheen opiskelijoita, muita lähitieteilijöitä, kuten lääketietelijöitä ja molekyylibiologeja, yleensäkin kaikkia tahoja, joiden tutkimustuloksilla on relevanssia farmasian eteenpäin viemisessä. Toivottavasti jatkossa erikoistumiskoulutuksiin osallistujat ja jatko-opiskelijat pitävät itsestään selvänä, että ainakin yhtenä opinnäytteenä on oltava Dosis-julkaisu. Tulemme selvittämään mahdollisuudet nostaa Dosis-julkaisun tasoluokitusta ja saada se suomalaisen tiedeyhteisön toteuttaman Julkaisufoorumin piiriin.

Mitä muuta voisimme tehdä? Otamme mielellämme vastaan vinkkejä osoitteessa: dosis@farmasialiitto.fi

KEITÄ ME SITTEN OLEMME?

→ Anneli Ritala-Nurmi

Johtava tutkija, dosentti
Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
www.vtt.fi, Dosiksen päätoimittaja

Valmistuin proviisoriksi Helsingin yliopistosta 1991, farmasian tohtoriksi 1996 ja farmaseuttisen biologian dosentuurin sain 2009. Olen koko työurani tehnyt VTT:n Biotekniikan yksikössä kasvibiotekniikan parissa. Oma tutkimukseni on keskittynyt kasvisolujen mahdollisuuteen tuottaa rekombinanttiproteiineja ja sekundaarimetaboliitteja – joukkoon on mahtunut myös lääkkeellisiä proteiineja sekä pienmolekyylejä. Olen sertifioitu IPMA C projektipäällikkö ja tällä hetkellä vedän VTT:ssa muutamaa isoa asiakasprojektia sekä yhtä H₂O₂-hanketta. Koordinoin VTT:n EIT-Food toimintaa ja olen kovasti innostunut mahdollisuudesta käyttää kasvisoluja tulevaisuudessa myös ruokana. Olen kansainvälisesti hyvin verkottunut kasvibiotekniikan saralla, esimerkiksi nyt olen mukana Cost Eurocaroten yhteisössä ja vedän sen tiedottamiseen liittyvää työryhmää. Lisäksi olen osa-aikainen Panimolaboratorio Oy:n tutkimuskoordinaattori. Tulokulmani Dosikseen on ehkä hieman erilainen perinteisestä johtuen työtaustastani. Ammatillisesti minut löytää Anneli Ritalana LinkedIn-, ResearchGate- ja Twitter-tileiltä @AnneliRitala.

→ Katri Hämeen-Anttila

Tutkimus- ja kehittämispäällikkö, dosentti, FaT
Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
www.fimea.fi

Valmistuin proviisoriksi 1999 ja farmasian tohtoriksi 2006 Kuopion yliopistosta (nyk. Itä-Suomen yliopisto) ja sosiaalifarmasian dosentuurin sain vuonna 2010 Helsingin yliopistoon. Työskentelin yliopistolla yhteensä kahdeksan vuotta pääasiassa erilaisissa tutkimusviroissa tutkien lääkekasvatusta, lasten lääkkeiden käyttöä ja siihen liittyviä ongelmia. Vuonna 2011 siirryin yliopistolta kehittämispäällikön virkaan Fimealle, aihealueenani lääkeinformaation kehittäminen. Nykyisessä virassani tutkimus- ja kehittämispäällikkönä vedän Lääkealan kehittämistiimiä ja olen vastuussa Fimean tutkimushankkeista, muun muassa joka toinen vuosi toteutettavasta väestökyselystä, Lääkebarometrista. Lääkeinformaatio on edelleen tärkeä ja sydäntäni lähellä oleva tutkimusaihe.

Kansainvälistä yhteistyötä olen tehnyt paitsi erilaisissa tutkimusprojekteissa, myös Farmasian maailmanjärjestön, International Pharmaceutical Federation FIP, Health and Medicines Information Section -jaoston hallituksessa vuosina 2012–2016. Ammatillisesti minut löytää Katri Hämeen-Anttilana LinkedIn- ja ResearchGate -tileitä sekä Twitteristä @KatriHameenAnt.

→ Antti Kataja

Puheenjohtaja, proviisori ja toksikologian maisteri
Suomen Farmasialiitto ry, www.farmasialiitto.fi

Valmistuin proviisoriksi toukokuussa 2011 ja saman vuoden heinäkuussa valmistuin toksikologian maisteriksi (M. Sc. Toxicology). Proviisorigradussani käsittelee populaatiokineettista mallintamista ja toksikologian puolella tutkin melamiinin kulkeutumista ihmisistukan läpi. Oma kiinnostukseni tieteeseen on korkea, sillä itseäni kiinnostaa tiedolla johtaminen. Dosiksen toimituskunnassa työskentelyn uskon auttavan tähän päättymättömään mielenkiintooni. Ammatillisesti minut löytää LinkedIn- ja Twitter-tililtä @ajkataja.

→ Anne Lecklin

Yliopistonlehtori, FaT
Farmasian laitos, Terveystieteiden tiedekunta,
Itä-Suomen yliopisto

Nuorena ylioppilaana osallistuin Kymenlaakson kesäyliopiston järjestämälle farmaseuteille tarkoitetulle farmakologian peruskurssille. Kuuntelin viisi päivää lääkkeiden vaikutusmekanismeja, ja elämän uravaliinta selvisi saman tien. Opiskelin ensin proviisoriksi, mutta myöhemmin jatkoin opintoja ja valmistuin farmasian tohtoriksi vuonna 1998. Väitöksen jälkeen olin muutamia vuosia tutkimustyössä ulkomailla, ensin Uppsalan yliopistossa Ruotsissa ja sen jälkeen Floridan yliopistossa Gainesvillessä USA:ssa. Suomeen palasin vuonna 2003 ja toimin yliopistolla opetus-painotteisessa tehtävässä, mutta sydän yhä sykkii ruokahalun säätelyyn ja painonhallintaan liittyvälle tutkimukselle. Toinen uudempi mielenkiinnon aihe on nuorten ja lasten psykiatriset häiriöt sekä niiden lääkehoidot.

→ Minna Matikainen

Medical Advisor, FaT
Bayer Oy, www.bayer.fi

Valmistuin proviisoriksi 2001 Kuopion yliopistosta (nyk. Itä-Suomen yliopisto) ja farmasian tohtoriksi 2016 Helsingin yliopistosta. Teollisuusfarmasian oppiaineeseen kuuluvassa väitöskirjassani käsitte- lin uuden lääkkeen lanseeraukseen liittyviä menestystekijöitä suomalaisessa lääketeollisuudessa. Olen työskennellyt vuodesta 2002 alkaen lääketeollisuudessa useissa asiantuntija- ja esimiestehtävissä lääketutkimuksen ja -markkinoinnin parissa eri terapia-alueilla. Ammatillisesti minut tavoittaa LinkedIn- ja ResearchGate-palveluista sekä Twitteristä @mmmatikainen

→ Ulla Närhi

Neuvotteleva virkamies, farmasian tohtori

Olen vähän vanhempaa vuosikertaa, valmistuin proviisoriksi 1986 ja farmasian tohtoriksi 2001 Kuopion yliopistosta. Sain sosiaalifarmasian dosentuurin Helsingin yliopistoon vuonna 2009. Olen valmistumiseni jälkeen työskennellyt apteekissa noin 14 vuotta ja jonkin aikaa myös Itä-Suomen yliopistossa. Historiaani kuuluu myös yliproviisorina ja tutkijatohtorina työskenteleminen Lääkelaitoksessa. Vuonna 2007 siirryin hyvin mielenkiintoiselle työjaksolle Euroopan unionin komissioon Brysseliin. Tein töitä lääkeyksikössä ja valmistelin potilasinformaatioon liittyvää direktiiviehdotusta. Vuonna 2009 palasin takaisin Suomeen ja aloitin sosiaali- ja terveystieteiden ministeriössä työalueeseeni kuuluvat kansainväliset ja kansalliset lääkeasiat, esimerkiksi lääkelain muutosehdotukset ja Suomen tulevan EU-puheenjohtajuuskauden lääke- teema. Ammatillisesti minut löytää LinkedIn tililtä Ulla Närhinä ja Twitteristä @UllaNarhi.

→ Joni Palmgrén

Sairaala-apteekkari, FaT ja eMBA
Satakunnan Sairaanhoidopiiriin KY
www.satadiag.fi

Valmistuin proviisoriksi 2002 ja farmasian tohtoriksi 2006. Siirryin tutkimus-, opetus- ja viranomaistehtävistä sairaalafarmasian töihin 2007. Kiinnostus sairaalafarmasian tutkimukseen heräsi töiden ohessa. Satakunnan keskussairaalan sairaala-apteekki onkin ylläpitänyt säännöllistä julkaisu- ja toimintaa vuodesta 2011 alkaen. Olen ohjannut myös jatko-opintoja, ja

viime vuonna sairaala-apteekkimme proviisori väitte- li sairaalafarmasian alalta. Sairaala-apteekkimme on saanut TYKS-erva-tutkimusrahoitusta, ja sen avulla on voitu toteuttaa muun muassa tutkimusvapaita. Tutkimusaiheita ovat olleet lääkitysturvallisuus (kliinisen farmasian palvelut), laadunhallinta (lääkevalmistus) sekä kustannustehokkuus ja prosessi- mallinnus.

→ Marika Pohjanoksa-Mäntylä

Yliopistonlehtori, FaT
Kliinisen farmasian ryhmä
Farmakologian ja lääkehoidon osasto
Farmasian tiedekunta
Helsingin yliopisto
www.helsinki.fi/en/researchgroups/clinical-pharmacy

Valmistuin proviisoriksi vuonna 2000 ja farmasian tohtoriksi vuonna 2010 Helsingin yliopistosta, jossa toimin tällä hetkellä sosiaalifarmasian yliopistonlehtorina kliinisen farmasian ryhmässä. Yliopistonlehtorina päätehtäviini kuuluvat opetus, opiskelijoiden eriaisteisten opinnäytetöiden ohjaus ja tutkimus. Tutkimukseni on keskittynyt lääkeinformaatioon, kliinisen farmasian palveluihin ja farmasian koulutuksen kehittämiseen. Olen ollut mukana useissa kansallisissa ja kansainvälisissä lääkeinformaatioon ja apteekkien ammatillisten palveluiden kehittämiseen liittyvissä tutkimusprojekteissa ja työryhmissä. Tällä hetkellä toimin puheenjohtajana Suomen kansallisen lääkeinformaatioverkoston tutkimustyöryhmässä ja aktiivisena jäsenenä lääkeinformaatioverkoston koordinaatiotyöryhmässä. Lisäksi olen toiminut Apteekkien ammatillisen toiminnan edistämisen työryhmän (AATE) alaryhmässä, joka laati lääkehoidon arvioinnin osaamistavoitteet farmaseuteille ja proviisoreille eri toimintaympäristöihin. Ammatillisesti minut löytää Marika Pohjanoksa-Mäntylänä LinkedIn- ja ResearchGate -tileitä sekä Helsingin yliopiston TUHAT-tutkimusportaalista.

Anneli Ritala-Nurmi

Katri Hämeen-Anttila

Antti Kataja

Anne Lecklin

Minna Matikainen

Ulla Närhi

Joni Palmgren

Marika Pohjanoksa-Mäntylä